

(ו): עוד בגדר "מוסר דינו לשמים"

הוציא התלמוד

והנה שם איתא דרב אלעזר אמר למר עוקבא לא למסור את גניבא למלכות אלא "השכס והערב עליהן לבית המדרש והן כלין מאליהן." **והקשו התוס'** כיצד מותר לעשות כן הא הוי "מוסר דינו לשמים" דאיתא על כך בב"ק צג. דהמוסר נענש על כך. ותירצו התוס' עפ"י הגמ' בב"ק שם דדוקא אם אית ליה דינא בארעא אמרינן דהוא נענש תחילה. והכא במר עוקבא איירי דלא היה לו דינא בארעא. ועוד תירץ התוס' (וכמו"כ איתא בתוס' הרא"ש) דעצתו של ר"א למר עוקבא היתה **שיעסוק בתורה** ומתוך זה יהיו כלין, ולא שימסור דינם לשמים.

ויש לעיין בתירוצו השני של התוס'. דיש לפרש דהתוס' בא להוסיף דאפי' במקום שאין דינא בארעא מ"מ אין ראוי למוסרו לשמים כשיש עדיין עצה ע"י שיעסוק בתורה אע"ג דמדינא דגמ' מותר. או דילמא יל"פ דכוונת התוס' דעצם האפשרות של מר עוקבא למוסרו לגניבא למלכות דמשמע בגמ' דמעיקרא דדינא שרי לעשות כך (כדלעיל) **חשיב "אית ליה דינא בארעא"**, אלא דמגונה הוא למר עוקבא למסור למלכות (ע"י במאירי), וא"כ אסור לו מדינא להתפלל עליו משום איסורא ד"מוסר דינו לשמים", וע"כ פירשו דהכוונה על תורה.

וע"י בשו"ע חו"מ סי' תכ"ה ס"א בדברי הרמ"א וז"ל: "אסור לבקש דין מן השמים על חבירו שעשה לו רעה. ודווקא דאית ליה דינא בארעא וכל הצועק על חבירו הוא נענש תחילה, וי"א דאפי' לית ליה דינא בארעא אסור לצעוק עליו אא"כ הודיעו תחילה". (בשם ר"ן פ"ק דר"ה)

והנה אי נימא כהצד הראשון בתוס' מדוע א"כ לא הביא הרמ"א את התוס' בתירוצו השני דאסור למסור דינו לשמים אפילו דלית ליה דינא בארעא במקום שיש עצה של "השכס והערב עליהם לבית המדרש" לעסוק בתורה.

ומוכח לכאוי כהצד השני בביאור התוס' דגבי מר עוקבא חשיב "אית ליה דינא בארעא" ועל כן אסור מדינא דגמ' למסור, אלא רק להשכים עליהם לבית המדרש.

אולם יש לדחות הראיה דגם להפ"י הראשון בביאור התוס' י"ל דדווקא גבי מר עוקבא היה ברור שזכות התורה תועיל, אולם לא לכל אחד יועיל זכות התורה בברירות שיחשב הדבר שיש עצה אחרת מלבד מסירת הדין לשמים, ועל כן לא הביא הרמ"א דברי התוס'.

(ז): ביאור הא דבתהלים מצינו לכאוי מסירת דין לשמים כלפי דואג ואחיתופל

והנה גבי דוד המלך בתהילים (ל"ה וק"ט) מצינו שהתפלל על רשעים תפילה בלשון קללה כגון "יהי דרכם חשך וחלקלקות" וגוי (לה/ו) וכמו"כ במזמור ק"ט "יהיו בניו יתומים ואשתו אלמנה וגוי אל יהי לו מושך חסד וגוי יזכר עון אבותיו אל ה"י וגוי (קט / ט, יב יד). וצ"ע הא הוי לכאוי ממש מוסר דינו לשמים וכיצד מותר הדבר.

ולפירש"י בתהלים (קט) דכתב דאיירי על **עשו ואומות העולם** - לא קשה מסוגיות הנ"ל. אולם עפ"י **המצודת דוד** דקלל את **שונאיו**, וכמו"כ רש"י בברכות דף יד דפירש דקאי על דואג ואחיתופל (בפרק לה דכתיב התם "ואני בחלותם לבושי שק") צ"ע כיצד מסר דינם לשמים.

ויש ליישב הדבר בכמה אנפין:

האופן האחד: דכבר נתבאר בגמ' בב"ק והביאו התוס' דבמקום דלית ליה דיינא בארעא - מותר למסור דינו לשמים. וגבי דוד היה המצב **שלא היה לו דיינא בארעא**.

אמנם עפ"י המבואר לעיל סק"ו בתי" השני בתוס' בגיטין - יוקשה עדיין מדוע לא קיים בעצמו "השכם והערב עליהם **לבית המדרש**" כדי שיכלו? ואולי עשה כן ולא הועיל, ולא היה שייך אצל מדריגת דוד המלך שיוסיף תורה, ועל כן הוזקק למסור דינם לשמים.

האופן השני: דאותם שונאים של דוד המלך היו בגדר של "**רודפים**" ממש. ולא סתם "מחרפים ומגדפים ומצערים", וכפי שנתבאר לעיל בדעת רש"י (דלא כהמאירי) - **דבכה"ג מותר למסור דינו**.

אוצר החכמה

האופן השלישי: דיתכן ד"מלך" יש לו דין "**ציבור**" וציבור שאני דבזמן שרודפים אותו - מותר למסור דינו. ומלך הוא בגדר "לב כל ישראל" **כלשון הרמב"ם** פ"ג מהלכות מלכים ה"ו "**שלבנו הוא לב כל קהל ישראל**".

האופן הרביעי: הנה יש להתבונן דלולא דברי התוס' היה מקום לחלק ולומר דגבי מר עוקבא ל"ש כלל האי סוגיא דמוסר דינו לשמים. לפי שמסירת דין לשמים שאסור מדברת במי שמבקש שהקב"ה **יעניש וידון מי שעשה** לו רעה. אולם באופן שהאדם **עכשיו סובל רדיפה ומבקש לסלק ההיזק ממנו**, ודאי דאפשר להתפלל להקב"ה שיסלק ההיזק באיזה אופן שיהיה.

והכי איירי ג"כ **במקור הענין** של מוסר דינו לשמים בב"ק צג. גבי שרה שאמרה לאברהם "חמסי עליך" והתם איירי שהיתה לה טענה על עוולה **שנעשתה לה** (לפי דקות מדריגתם) וכדפירש"י שם (בראשית טז) שלא מחה על בזיונה מהגר, **ולא על "רדיפה"** הנמשכת **עכשיו**. ורק על סוג כזה נאסר מסירת דין לשמים. וגבי מר עוקבא איירי שרדפוהו ורצה **לסלק ההיזק**. ומדוייק **לשון הרמ"א** בשו"ע "אסור לבקש דין מן השמים על חבירו **שעשה לו רעה**" ולא נקט "**שעושה לו רעה**", לפי שאם **עושה לו עכשיו**, מותר היה לו לבקש מהקב"ה לסלק ההיזק ממנו. ולפי"ז בדוד המלך דאיירי **דעדיין היו רודפים אותו**, היה מותר לו לבקש סילוק ההיזק.